

Podmiotowość i intertekstualność. Polska proza kobieca przełomu XX/XXI wieku wobec pisarstwa modernistycznego

W korpusie współczesnych tekstów pisanych przez kobiety można wyróżnić **szczególny rodzaj przesilenia dotyczący intensywnego czytania i ponownego aktualizowania literatury modernistycznej**. Ta tendencja rozwijać się będzie na tle znanej i szeroko debatowanej koncepcji „powrotu” właściwości przypisywanych przełomowi XIX/XX wieku: na zachodzie reprezentowanej chociażby w analizach Marjorie Perloff czy Jasona M. Baskina, a w Polsce Włodzimierza Boleckiego czy Ewy Paczoskiej. Wielka dysputa paradygmatyczna nie powinna jednak przysłonić subtelniejszych i bardziej jednostkowych nawiązań do literackiej tradycji modernizmu, które wyraziście zaprezentowane są w tekstach amerykańskich i brytyjskich pisarek takich jak chociażby Dorris Lessing, Zadie Smith, Jeanette Winterson, Kate Zambrano, a na polskim gruncie w twórczości trzech autorek, wyznaczającej centrum analityczne projektu, a mianowicie Izabeli Filipiak/Morskiej, Ewy Kuryluk i Agaty Tuszyńskiej. Celem moich badań jest ustalenie, w jaki sposób współczesne pisarki czytają oraz wykorzystują modernistyczne powieści, w jaki sposób odnoszą się do tradycji i jak następnie transponują poznane wzorce na własny typ prozy, która sytuować się będzie w napięciu stworzonym między *fiction* a *non-fiction* oraz profesjonalnym pisaniem o innych a pisaniem o sobie. Wydaje się, że napięcia te pozwalają określić relacje między prozą przełomu XX i XXI wieku a skomplikowanym dziedzictwem wieku XX – ze szczególnym wskazaniem na jego pierwszą połowę. Twórczość Kuryluk, Tuszyńskiej, Filipiak/Morskiej – będących jednocześnie trzema krytycznymi czytelniczkami literatury modernistycznej, trzema (auto)biografkami, urodzonymi po wojnie i dorastającymi w PRL-u, które prozatorsko debiutują w latach 90. – stanowi ciekawą reprezentację „zależności” tworzących się na styku poszukiwań własnego, autorskiego, kobiecego głosu uwikłanego w – często również autobiograficzne – pisarstwo modernistyczne.

Badania opierać się będą na intertekstualnej analizie związków i relacji takich twórców jak: Joseph Conrad, Djuna Barnes z pisarstwem Ewy Kuryluk; Isaac Bashevis Singer i Irena Krzywicka z twórczością Agaty Tuszyńskiej; Virginia Woolf oraz Maria Komornicka z utworami Izabeli Filipiak/Morskiej. Dobór modernistycznych przedstawicieli i przedstawioelek wynika bezpośrednio z kluczowych nawiązań obecnych w twórczości Kuryluk, Tuszyńskiej oraz Filipiak/Morskiej. Międzynarodowy charakter doboru wynika ponadto z chęci zwrócenia uwagi na polską tradycję modernistyczną – tak często izolowaną – w bezpośrednim kontakcie z modernizmem zachodnim. Obie tradycje (polska i anglo-amerykańska) reprezentują repertuar głosów i stylów, który jest pod wieloma względami aktualny i stanowi dziś punkt odniesienia dla różnorodnych postaw pisarskich.

To angażujące zjawisko rewitalizowania, podtrzymywania i zawłaszczania modernizmu w tekstach kobiet, wymaga ponownego namysłu w obrębie teorii intertekstualności, która służy zarówno jako narzędzie metodologiczne w rękach badaczy/-ek, a także jako narzędzie kreatywnego kamuflażu w rękach autorek. **Projekt zakłada nowe naświetlenie intertekstualności, która, znana obecnie jako „jedno z najczęściej używanych i nadużywanych pojęć we współczesnym słowniku krytycznym” (Graham Allen 2022), przyjmuje w prozie współczesnych pisarek nową, intymną odsłonę, stając się głównym źródłem budowania ich podmiotowości: mierzenia się z traumą i miłością, poszukiwań cielesności i seksualności.** Tym samym, twórczość kobieca badana jest nie tyle jako autonomiczna i całkowicie niezależna, ale pozostająca w ścisłym związku historycznoliteracką tradycją, z którą nawiązuje żywy, osobisty dialog.